

Maran Harav Shach and the Lubavitcher Rebbe: 30 years later

Show# 231 | August 3rd 2019

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנב סעיף י

אם חל תשעה באב באחד בשבת, או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת, אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו יד כסעודת שלמה בעת מלכותו.

משנה ברורה שם ס"ק כג

אוכל בשר - ואסור למנוע ממנו אף על גב דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אבל עבירה היא. והנה אף דכתב המחבר כסעודת שלמה מ"מ ישב בדאבון נפש שלא ינהג בשמחה ולכן לא ישב בסעודת חברים [מ"א] בספר בכור שור חולק ע"ז ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו ומונע בשבת זו הו"ל כאבלות פרהסיא.

פרי צדיק פרשת דברים אות יז

בגמרא (תענית כ"ט ע"ב) ט' באב שחל להיות בשבת וכן ערב ט' באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו. ויש להבין למה זכרו דוקא כסעודת שלמה בשעתו ולא כסעודת אברהם אבינו ע"ה ובגמרא (ב"מ פ"ו ע"ב) אמרו למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב ויהי לחם שלמה וכו', התם ג' תורי לתלתא גברא הכא לכל ישראל ויהודה שנאמר יהודה וישראל רבים וגו'.

יא) "בשוא גליו אתה תשבחם"

ע' פ"י פורים ק"ר י"ד.

"בשוא גליו אתה תשבחם" [תהלים פ"ט י'].

1234567

פ"י הגם שגלי הים בעוד רגע לא יהיו, מ"מ "בשוא גליו אתה תשבחם".
שעכשיו בהאי רגע גלי הים רועשים בתקפם.

החירות של חג הפסח או היראה של ראש השנה, הסליחה של יוה"כ או
השמחה של חג הסוכות, מהן תהא נשארת אתנו. אבל העד דלא ידע של חג
הפורים, מחר לא יתכן, וְהָנָא רַק לְהַשְׁעָה.
אבל בהאי שעה, העד דלא ידע רועש בתקפו.

[משנת תשל"ח] - [ב"ב ד.], מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה
מימיו במאי בנייה וכו' באבני כוחלא שישא [פירש"י שיש צבוע כעין כחול]
וכו' סבר למחפיייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי
כאדוותא דימא [פירש"י גלי הים] ע"כ. ופ"י שהעושה ע"ש העתיד, הוי העתיד
אצלו בדעתו להוה. והעושה ע"ש העבר, הוי העבר אצלו בדעתו להוה. אבל
העושה ע"ש ההוה, הוי ההוה אצלו להוה מטעם שמסיח דעתו משל מחר ומשל
אתמול ומכל וכל. והיינו בשעת חדותא חדותא [רש"י בראשית ו' ו'].

אבל "אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם" [תהלים פ"ט י'],
הוי אפי' יותר מבשעת חדוה חדוה. והיא מדה של השבח של גלי הים, ואף
שכבר יודעים שלמחר לא יהיה, מ"מ "בשוא גליו אתה תשבחם". וכבר הבינו
רבנן שבנין הורדוס, שהוא היה האחרון שבנה בבית שני, לא תתקיים. ומ"מ לא
רצו ששמחת הבנין ושמחת השעה תהא נפגמת כלום. ואמרו ליה רבנן שבקיה
דהכי שפיר טפי דמיחזי כאדוותא דימא. "בשוא גליו אתה תשבחם".

פורים תשל"א רשימות לב ועוד

ושמחת פורים היא שמחה דקדושה בבחינה זה לעומת זה של "אכול ושתו כי מחר נמות" [ישעי' כ"ב י"ג], דאם היה השמחה של הוללות היה אסור. ומחר תהיה שמחתה אסור! ומ"מ היום שמחתה כגלי הים.

'היינט_איז פורים, מארגען איז אויס, גיט מיר א טרונק, און ווארפט מיר ארויס', פי' שלמחר תהיה שמחתה אסורה ומדה מגונה. אבל היום שמחתה כגלי הים, ואף שכבר יודעים שלמחר תהיה שמחתה אסורה, מ"מ היום שמחתה כגלי הים, ו"כשוא גליו אתה תשבחם".

ומ"מ הרצון שתשאר מהשמחה למחר נמי, ולכן עלינו לחזק הסדר של חזרה בלימוד התורה. שהלא הדור קבלוה בימי אחשורוש [שבת פ"ח]. פי' שהיתה חזרה בקבלת התורה של כלל ישראל.

"לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני" [תהלים קי"ט צ"ג]!

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

עד היכן תכלית יסורין? אמר רבי אלעזר: כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו. מתקיף לה רבא זעירא, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני, גדולה מזו אמרו: אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן, בצונן ומזגו לו בחמין, ואת אמרת כולי האי! מר בריה דרבינא אמר: אפילו נהפך לו חלוקו. רבא, ואיתימא רב חסדא, ואיתימא רבי יצחק, ואמרי לה במתניתא תנא: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים. דווקא שלש ועלו בידו שתיים, אבל שתיים ועלו בידו שלש לא, דליכא טירחא למישדייהו. וכל כך למה? דתניא דבי רבי ישמעאל: כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין - קיבל עולמו.

אמרי הרי"מ פרשת בחקתי עמ' קכב

הפירוש לפי מה דאיתא במשנה (אבות פ"א מ"ד) אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי, פירוש דהנה כל אדם לא לתוהו נברא אלא לתקן שום דבר, וזה פירושו

אם איני מתקן מה שאצטרך מי יתקן בשבילי, ואפילו אתקן מה שאני צריך, מה חשוב האדם בפני עצמו, רק צריך להיות בכלל ישראל, וזה הפירוש וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי, דהנה כל רגע ורגע שהאדם חי צריך לתקן דבר אחר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכו

הרואה פרחי האילן מה מברך, ובו סעיף אחד.

היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח, אומר: בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה, ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות, לא יברך עוד.

פָּרֶק ב

אָמְנָם, לְהַבִּין עֵינַי אָמְרוּ "בְּצֶלֶם אֱלֹקִים" דִּיקָא, וְלֹא שֵׁם אַחֵר,
כִּי שֵׁם 'אֱלֹקִים' יְדוּעַ פְּרוּשׁוֹ, שֶׁהוּא מוֹדָה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ
שְׁמוֹ בַּעַל הַכַּחוֹת כָּלָם, כְּמוֹ שְׁמִבְאָר בְּטוֹר אֲרַח חַיִּים סִימָן ה'.

וְעֵינַי מַה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִקְרָא 'בַּעַל הַכַּחוֹת', כִּי לֹא כְּמִדַּת בְּשׂוֹר
וְדָם – מִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי הָאָדָם, כְּשִׁבּוּנָה בְּנֵי
דָרָךְ מִשָּׁל מַעֲיָן, אֵין הַבּוֹנָה בּוֹרָא וּמְמַצִּיא אִז מִכַּחוּ הָעַיִן, רַק
שְׁלֹקָה עֲצִים שְׁכָבֵר נִבְרָאוּ, וּמִסְדָּרָם בְּבִנְיָן, וְאַחֵר שְׁכָבֵר סְדָרָם לְפִי
רְצוֹנוֹ, עִם שְׁכַחוּ הוֹסֵר וְנִסְתַּלַּק מֵהֶם, עִם כָּל זֶה הַבְּנֵי קִיָּם.

אָבֵל הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ בַּעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת כָּלָם, בְּרָאָם
וְהִמְצִיאָם הוּא יִתְבָּרַךְ יֵשׁ מֵאִין, בְּכַחוּ הַבְּלָתִי תַכְלִית, כִּן
מֵאִז, כָּל יוֹם וְכָל רְגַע מְמֹשׁ, כָּל כַּח מְצִיאֹתָם וְסְדָרָם וְקִיּוּמָם,
תְּלוּי רַק בְּמַה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מִשְׁפִּיעַ בָּהֶם בְּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל
רְגַע, כַּח וְשִׁפְעַת אֹר חֲדָשׁ, וְאֵלוּ הֵיךְ הוּא יִתְבָּרַךְ מְסַלֵּק מֵהֶם כַּח
הַשְׁפָּעַתוֹ אֶף רְגַע אַחַת, כְּרַגַּע הָיוּ כָּלָם לְאַפְס וְתֵהוּ.

וּכְמוֹ שִׁיֶּסְדּוּ אֲנָשִׁי כְּנִסְתַּת הַגְּדוּלָה (בְּבִרְכַת יוֹצֵר אֹר) (*) "הַמְּחַדְדֵשׁ
בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְרִאשִׁית", הֵינּוּ 'תְּמִיד'
מְמֹשׁ, כָּל עַת וְרַגַּע, וְרִאֲיָתָם מְפָרֶשֶׁת כְּאִמּוֹר "לְעוֹשֵׂה אֹרִים
גְּדוּלִים" (תְּהִלִּים קלו, ז), שֶׁלֹּא אָמַר 'עֲשֵׂה' אֶלָּא 'עוֹשֵׂה'.

הגה"ה וְאֵף שָׁאִין חָדוּשׁ נִפְרָ לְעֵינַן. אֲמֹנָם הַד' יְסוּדִין עַל־אִין, דְּאִינוּן הַשְּׂרָשִׁין קְדָמָאִין, וְאַבְהֹן דְּכֻלָּא, כְּנֻזְפָּר בְּזִהַר (וארא כ"ג ע"ב) שְׁהֵם שְׂרָשׁ כָּל מַעֲשֵׂי בְּרָאשִׁית וּפְנִימִיּוֹת כָּלָם, וְהֵם ד' אוֹתִיּוֹת הַיְוִי"ה בְּרוּךְ הוּא, הַתְּמֻזְגוּתָם וְהַרְפָּבָתָם כָּל עַת וְרָגַע בְּשְׂרָשׁ שְׂרָשָׁם, אִינוּ מוֹשָׁג כָּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מִחֲדָשָׁם כָּל רָגַע לְפִי רְצוֹנוֹ.

וְעַנְיָן הַתְּמֻזְגוּתָם כָּל רָגַע, הֵם הַתְּתַר"ף צְרוּפֵי הַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא, עַל פִּי הַשְּׂתַנּוּת נִקְדָּתֵיהֶם תְּתַר"ף רָגְעֵי הַשְּׂעָה, וְכֵן מִשְׂתַּנִּים עוֹד כָּל שְׂעָה לְצְרוּפִים אַחֲרֵים, וְגַם אִין מִדַּת יוֹם שְׁוֵה לְמִדַּת לַיְלָה, לֹא כָּל יוֹם דּוֹמָה לַחֲבֵרוֹ שְׁלִפְנָיו וְאַחֲרָיו כָּלָל, ז"ש 'הַמְּחַדָּשׁ' כּו' 'מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית' דִּיקָא.

וְזֵהוּ שְׁנִקְרָא הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, "הָאֱלֹקִים", בְּעַל הַפְּחוֹת כָּלָם. (*) שְׁכָל כַּח פְּרָטֵי הַנְּמָצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, הַכֹּל, הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, הַבְּעַל כַּח שְׁלָהֶם, שְׁמֹשְׁפִיעַ בְּהֵם הַכַּח וּגְבוּרָה כָּל רָגַע, וְתַלּוּזִים בְּיָדוֹ תָּמִיד לְשֻׁנוֹתָם וּלְסֻדָּרָם, כְּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

הגה"ה וְאֵף שֶׁהוּא שֵׁם מְשֻׁתָּף לְכָל בְּעַל כַּח שְׁנִמְצָא בְּעוֹלָם, וְכָל שְׂרֵי מַעֲלָה וּמְטָה נִקְרָאִים "אֱלֹקִים", כַּמ"ש (תהילים צו, ה) "אֱלֹהֵי הָעַמִּים", "כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו" (מיכה ד, ה). וְעִי' זֶהַר (ויקרא ח' ע"א וּבִפְרָשֶׁת בְּלַק ר"ח א') בְּעַנְיָן "וַיִּבֹא אֱלֹקִים" דְּכָתִיב בְּאַבְיִמְלָךְ וְלָכֵן וּבְלַעַם, פְּרוּשׁ, הַשֵּׁר שְׁלוֹ, כִּי הֵם מְמַנִּים עֲלֵיהֶם לְהַנְהִיגָם, וְכֵן דִּינֵי מְטָה נִקְרָאִים 'אֱלֹקִים'. וּבְסָבָא (צ"ו א') וְשִׁמָּא תַד מִכָּל שְׂאָר שְׁמָהּ וְכו' עֵינַן שָׁם.

אֲמֹנָם כָּלָם אִין הַכַּח שְׁלָהֶם מַעֲצָמָם, רַק מִמָּה שְׁקַבַּע בְּהֵם הוּא יִתְבָּרַךְ כַּח וּגְבוּרָה לְהִיּוֹת מוֹשְׁלִים וְכו'. לָכֵן נִקְרָא הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ "אֱלֹקֵי הָאֱלֹהִים" (תהילים קלו, ב) וְכֵן כְּתִיב (שמות יח, יא) "כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים",

Riddles of the week

#1

תלמוד בבלי יומא דף פא עמוד ב

דתני חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשתיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרד סעיף א

מצוה לאכול בערב י"כ ולהרבות בסעודה.

שדי חמד מערכת יוה"כ סי' א אות ג

ברכה על אכילה בערב יום כיפור משום דהאכילה היא רק הכנה למנוחה ע"ש ובהורמנותיה דמר אומר אזי אף שדבריו נכונים ליישב גירסת רה"ג מכל מקום אין להורות כן ואין למדין ממר בריה דרבינא דדש כולי שתא וממה שסתמו הפוסקים בסי' תר"ד שאסור להתענות בו אפילו תענית חלוס ולא חלקו דמי שיודע שיכול להתענות למחר אף אם לא יאכל היום יתענה מוכח דאין לסמוך על זה וחייב לאכול היום שמה יאדע לו איזה קלקלה ולא יוכל להתענות אם לא יאכל היום ומה גם דלפי הגירסא שלט מר בריה דרבינא גופיה לא היה מתענה בערב יום כיפור אף שמתמא היה יכול להתענות למחר וכל שכן לדין ויש לעשות סניף להחמיר דעת מי שסובר שאין טעם לחיוב אכילה זו אלא גזרת הכתוב היא :

ג) **בהיוב** האכילה בערב יום הכיפורים יש להסתפק במי שיש לו חולי הטפל וכיוצא שבה לו בזמן ידוע ולפי החשבון זמנו הוא ביום הכיפורים ועל פי דברי הרופא אינו ראוי להתענות ביום שבה לו החולי אם חייב לאכול בערב יום כיפור ומלד הסברא נראה דאינו חייב כיון דטעם חיוב האכילה בערב יום כיפור הוא להיות עהיר ומזומן לפינוי של מחר וזה לא יתענה למחר אלא דקשה להקל במנוחה עשה דאורייתא בפרט אם קל לו לאכול בלא עבר אף באשה כי האי גזירה יש להקל ממה נפשך אי דרשינן טעמא דקרא מטעם הנ"ל אשר בזה הוא דיש לט לחייב נשים אף דמנוחה שהזמן גרמא היא אם כן אשה זו שלא תתענה למחר אינה חייבת ואי נימא דגזרת הכתוב הוא אם כן נשים פטורות מלד מנוחה שהזמן גרמא כנ"ל נכון לדינא כן כתב הגאון כתב סופר בא"ח סוף סי' קי"ב ולי הדל נראה דיש סברא להחמיר דאף דזמנו קבוע לבא לו החולי למחר מכל מקום מי יודע מה יולד יום ואולי ירחס ה' עליו ויחזיק למחר היפלא מהשם דבר ואיך נפטור אותו מחובת היום שהוא חייב בודאי ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי ומה גם לפי מה שכתב הגאון העמק שאלה נר"ו בפרשת הברכה בשאלתא קמ"ז אות י"ב דהגם דמדברי רש"י ביומא נראה דכל עיקר מלוא זו היא כדי שיוכל להתענות ביום כיפור מכל מקום בדברי רש"י בראש השנה ד' ט' כל דמפיש באכילה ושתיה נגדיף משמע דלא מזה הטעם אלא אכילה עצמה היא מנוחה ואם כן לפי זה ודאי אין שום נד לפוטרו ואף דדברי רש"י ביומא נכונים וכן כתב רבינו הסוד בסי' תר"ד כמו שכתב שם בכתב סופר מכל מקום כיון שיש נד לומר שישלח ה' רפואה למחלתו אין נראה לפוטרו היום ויבטח וישען באלהינו מרחם ישלח דברו וירפאהו :

וכתב בהעמק שאלה שם דלפי הטעם דחיוב אכילה בערב יום הכיפורים כדי שיוכל להתענות ביום כיפור מי שיודע בודאי שאפילו לא יאכל בערב יום כיפור יכול להתענות למחר אין עליו מנוחה כלל לאכול בערב יום כיפור ומיושב בזה גירסת רב האי גאון דהיה דמר בריה דרבינא דהוה ליום כוליה שתא לבר מתרי יומי ואם כן הוה ליום גם בערב יום כיפור והוא משום דידע בנפשיה יוכל להתענות אף אם לא יאכל היום וכתב דמטעם זה לא חקנו

רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה ט

זו היא מדת כל העם שאינן יכולין לסבול יתר מדאי, אבל חסידים הראשונים כך היתה מדתן, ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח ושורה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מוטל לפניו, וכזה ראוי לחכמים לעשות צ או קרוב מזה, ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל אפילו תבשיל של עדשים אלא אם כן היה בשבת.

#2

ספרי דברים פרשת דברים פסקא יז

לא תגורו מפני איש, שמא תאמר מתירא אני מפלוני שמא יהרוג את בני או שמא ידליק את גדישי או שמא יקצץ את נטיעותי תלמוד לומר לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא וכן יהושפט אומר +דהי"ב יט ו+ ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עשים כי לא לאדם תשפטו כי לה'.

פרי מגדים אורח חיים פתיחה כוללת חלק ד אות י

עוד ראוי להזכיר בכאן מה שכתוב ביו"ד סימן קנ"ז סעיף א' בהג"ה ובאו"ח תרנ"ו דמצוה עוברת כל שהיא בקום ועשה אין צריך לבזבז יותר מחומש, אבל לעבור על לא תעשה יתן כל ממונו. ובלבוש [או"ח סימן תרנ"ו] בכל מאודיך היינו לעבור בקום ועשה כו', וכן משמע בב"י [סוף סימן] תרנ"ו, א"כ בלא תעשה שאין עובר בקום ועשה נמי אין מחויב להפסיד כל ממונו, כמו אנסוהו שישהה גבו חמץ בפסח ולא בטלו קודם איסורו וכדומה.

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כב הלכה א

שנים שבאו לפניך לדין אחד רך ואחד קשה, עד שלא תשמע את דבריהם או משתשמע את דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר להם איני נזקק לכם שמא יתחייב הקשה ונמצא רודף אחר א הדין, אבל משתשמע את דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר איני נזקק לכם, שנאמר לא תגורו מפני איש שלא תאמר איש פלוני רשע הוא שמא יהרוג את בני שמא ידליק את גדישי שמא יקצץ נטיעותי, ואם היה ממונה לרבים חייב להזקק להם.

Selected audio from our listeners

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Comments on the show 8 *click here*

Comments on the show 9 *click here*

Comments on the show 10 *click here*

Comments on the show 11 *click here*

Comments on the show 12 *click here*

Comments on the show 13 *click here*

Comments on the show 14 *click here*

Comments on the show 15 *click here*

Comments on the show 16 *click here*

Comments on the show 17 *click here*

Comments on the show 18 *click here*

Comments on the show 19 *click here*

Comments on the show 20 *click here*

Comments on the show 21 *click here*

Comments on the show 22 *click here*

Comments on the show 23 *click here*

Comments on the show 24 *click here*

Comments on the show 25 *click here*

Comments on the show 26 *click here*

Comments on the show 27 *click here*

Comments on the show 28 *click here*

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Answers to the questions 5 *click here*

Answers to the questions 6 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

I would like to answer your second riddle of your last show. Since I am not sure how to send you a voice message I am writing to you here.

You only say you don't have to spend more than Homesh (in a Lav which is Shev V'eal Taaseh), when the loss is Inevitable. In the case of the Dayan it's only a SHEMA a loss will happen

Thanks

Mordi Mandel

Comments on the Show

Hi R' David,

I listened to the show of you interviewing Rabbi's Lederman & Dalfin about the Rebbe & Rav Shach.

Full disclosure, I am a Lubavitcher & a proud Chasid of the Rebbe. I enjoyed the program a lot. I thought you were very respectful & impartial. (I enjoyed your Vertlach & insights very much as well)

I just wanted to send you these 2 audio clips. (To hear click *here* & *here*). They're very short & told first hand by R' Gelis I think that's his name. He was at one time the editor of the Yated.

He tells a quick story of Rav Shach telling R' Gelis father to bring his Seforim that he authored on Rashi Al Hatorah to the Rebbe (which very much surprised him) for a Haskama & that would very much benefit him.

The reason I'm sending it, is because I found it somewhat interesting that Rabbi Lederman when asked if he thought Rav Shach thought of the Rebbe as a Gadol, quite emphatically answered, definitely not. His reasoning, because in order to be a Gadol you need to learn 18 hours daily. I found that interesting. I may be ignorant on this, but don't know where it states the 18 hour rule. I also don't know how he knows the Rebbes

schedule & amount of time spent on learning. (As you correctly pointed out the story with the Rambam as well.. it just so happens to be the Rebbe was a huge fan of the Rambam).

Anyway, that's why I'm sending you this audio. I figured if Rav Schach sent him to the Rebbe, it probably says something about what he believed.. despite they're disagreements.

Thank you very much for your programs. I look forward to listening to more. May we all be Zoche to the ultimate Shabbos Nachamu! יום שכולו שבת ומנוחה

Thanks,

Berel Bronstein

Yasher Koach for another fascinating episode. I wanted to add some light into the thinking of the Lubavitcher Rebbe and how he saw the difference in opinion.

On the פסוק in the end of the מגילה that מרדכי was רש"י לרב אחיו, רש"י comments because מקצת פרשו ממנו. In a שיחה of תשל"ג the Rebbe explained the מחלוקת as follows. Some of the סנהדרין didn't find it appropriate for a member of the סנהדרין to be משנה למלך and no less to a מלך such as אחשורוש. However מרדכי felt that it was לטובת כלל ישראל and therefore that was most important.

On a deeper level, the Rebbe quoted from the ראגעטשובער גאון that on the Gemara of ברכות לבב, of אלא מתוך שחסידיהם הם תורתן asks משתמרת גמרא the חסידים הראשונים משתמרת. In the ירושלמי it says the same thing with one difference, תורתן מתברכת. Based on this the Rebbe explained the מחלוקת between מרדכי and other members of the סנהדרין was a מחלוקת between the ירושלמי and בבלי. The Lubavitcher Rebbe's all the way from the רבי אלטער used to say that when doing another איד a favor ככה פעמים זכאין ולבו חזו ונעשה, so it won't hurt your לימוד התורה.

The בעש"ט said that the נשמה of איד comes down onto this world and lives 70-80 years just to do a טובה for איד in ברוחניות ובפרט. The Lubavitcher Rebbe זי"ע didn't view that his mission is in סתירה with תורה לשמה. From בחורים the Rebbe demanded over and over again that they have to be on the level of תורתן אומנתן so much so that there is no לימודי חול in most ישיבות. All

projects of spreading Yiddeshkeit was exclusive for מחוץ לסדר like Friday afternoons or בין הזמנים.

On your last point about אחדות, being in the 9 days אחדות is of pivotal importance. Our communities are much stronger because we stand together to strengthen כלל ישראל through advocacy and to fight all who try to hinder the קדושה of תורה and היגיון. The צ"צ of Lubavitch and הרב יצחק מולוזין put aside any differences to fight the השכלה movement. I don't think we can speak badly of the stronger אחדות today and my תפילה is that as a result of this we merit that this תשעה באב should be celebrated as a מועד in the literal sense with בנין of בית המקדש השלישי בנין.

בכבוד,
יואל וואלף

Hi Reb Dovid,

I am sure you will shortly be inundated by emails from outraged Lubavitchers, about the recent interview you had with R' Lederman, regarding the reason why R' Shach opposed to Lubavitcher Rebbe.

As a great admirer of your show, and the widespread success it has among our *Chareidi* circles, there is certainly a responsibility that history does not get rewritten. Although I grew up in a respected Chabad family (whose origin is not Chabad), I attended a non-Chabad Cheder and Mesifta until I turned 18 years of age. As such, I lived through much of what occurred and have a bit of a unique perspective on it. That is why I personally was shocked at the relatively "easy pass" Rabbi Lederman was given in his recent interview. Many, if not all of his views, were fanciful and rife with "shooting the arrow first and then painting the target around it afterward".

I will not address some of his outrageous claims (such as the Rebbe was not a *Godol* because he did not learn 18 hours a day - something which flies contrary to the explicit Gemoro Berochos 32b how *Chasidim Horishonom, Torosom Mistameres U'Melachtom Misbareches*).

He made it sound like Chabad has not generated any Israeli Baalei Teshuvah, which is ever more preposterous than the prior statement. As the Kli Yakor quotes, *Haraitzeh Leshaker, Yarchik Eidim*. Both those statements can be refuted by the myriad of Israeli Baalei teshuvah, and the

copious amounts of printed Sichos and Chidushei Torah from the Rebbe, more than any Rosh Yeshiva or Godol in the last many centuries!

R' Lederman also tried to qualify the main part of R' Shach's animosity towards Chabad as primarily with regard to the Rebbe "interference" with Israeli politics. I won't get into the fact that the notion that since the Rebbe was sitting in Brooklyn, meant that he did not have his finger on the pulse of Israeli politics, beggars belief. The fact that almost every Israeli dignitary, general, politician or even major *Askan*, who came to New York, sought the Rebbe's advice, and ALL of them walked away amazed at how in touch the Rebbe was with what was happening in Israel, is well documented.

What is even more ironic, is that R' Shach's attacks on the Rebbe and Chabad predate the start of Degel Hatorah, which only began in 1988. The Rebbe did have the support of the Gerrer Rebbes (multiple ones) who were at the forefront of the Agudas Yisroel party (whom Chabad semi-officially endorsed in the 1988 elections). There was many a time (prior to Degel Hatorah) when R' Shach would speak against the Rebbe at a Agudas Yisroel gathering and the Gerrer Rebbe, his brother and many other Chasideshe Rebbes, would walk out as a result.

To get to the meat of it, there were many times that R' Shach attacked Chabad and the Rebbe personally, yet I am only aware of three times over 40+ years that the Rebbe even responded on any level. Allow me to provide you with some sources:

- 1) R' Shach attacking the Rebbe personally: <https://www.youtube.com/watch?v=npA5zeJfVjs>
- 2) R' Shach called Chabad non-Jews (something very unprecedented). Other comments were made other times about Mikvahs being Posul and Chabad people being Ben Nidahs etc. etc.) <https://www.youtube.com/watch?v=mOX9yI4GI6s>
- 3) One of the most famous arguments took place during the Gulf War. Attached is a great booklet with great references (starting Pg 13) which makes clear the Rebbe's position (starting Pg 19). Attached is also the full famous Sichah that the Rebbe said then about this subject. I believe you can find what R' Shach said online from the Yated Neman. Here is also an interesting article on the subject that was written then <http://www.jta.org/1990/12/31/archive/lubavitcher-rebbe-rejects-assertion-that-holocaust-was-divine-punishment>

As for the only three times the Rebbe actually responded to any *ad hominem* attacks against himself or Chabad:

a) The Holocaust Sicha referenced in #3 above.

b) This video starts off innocuous but then, as my father A"H put it, it appears that the Rebbe releases 40 years of "frustration" out: <https://www.youtube.com/watch?v=FUO-9SI2Rfo>

c) This goes back to 1980, in a Sicha that was said Erev Shavuot. There was a Lag Be'omer parade in Israel a couple of weeks prior and R' Shach came out and condemned it. The Rebbe never mentioned him by name but in essence said that there must be a *Pesul* in his (R' Shach's) Tefillin. See the link here for the Sicha and explanation, starting at #4: <http://www.sichos-in-english.org/books/sichos-in-english/6/04.htm>

Chabad legend has it that once this was said, they went to get R' Shach's Tefillin checked in order to be able to knock the Rebbe and declare him a 'false prophet' etc. (I heard this from non-Chabad people involved at the time). Lo' and behold, there was a *Pesul* found in the Tefillin. This is solidified by the fact that nothing was ever mentioned of the story again by the other side. Obviously, today others claim that the Tefillin were never checked, but to me, the chance of checking the Tefillin and having such a *Shtuch* against the Rebbe would be irresistible.

Anyway, as there is ample anecdotal and written evidence that statements made by R' Shach (some of them crossing some serious lines and allegations) about Chabad and the Rebbe, seriously predate R' Shach's individual foray into Israeli politics, thereby refuting that position from the get go. R' Shach was not shy to voice his opinion publicly (as you can see from the videos and the myriad of printed excerpts from his Shmoozes etc.) so why R' Lederman cannot point to one public speech where R' Shach claims his issue with the Rebbe is because of his lack of Israeli political experience and understanding, is quite telling.

To reiterate, I want to say that I very much enjoy your show and only wish that you had brought on a Chabad person to address these matters directly (as opposed to R' Chaim Dolfin, who addressed an earlier period in Chabad history). I understand if that was not possible due to the sensitive nature of the target audience, but then, if two sides cannot be represented properly without running the risk of alienating people, perhaps the subject should be avoided altogether.

With much admiration and respect,

Rabbi Sruli Schochet Esq.

(562) 310-1111

Rav Avigdor Miller on Rav Shach and the Lubavitcher Rebbe

<https://torasavigdor.org/rav-avigdor-miller-on-rav-shach-and-the-lubavitcher-rebbe-2/>

Moshe Krause

Dear Rabbi Lichtenstein,

As a Lubavitcher I listened with much interest to your latest Headlines Podcast.

I listened to Rabbi Lederman, and found his arguments as interesting as it was strange.

If I may I would like to make just a comment or 2 (though I have a lot more to say).

He made a bizarre claim that Chabad has not made Ba'alei Teshuvos in Israel! That is extremely bizarre, and it is known that מלתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי on the other hand it says that הרוצה לשקר ירחיק עדותו. I guess the latter מאמר won out here. Not only has Chabad made a massive amount of Ba'alei Teshuvo, but they have also preserved the commitment of Yidishkait to myriads of traditional Jews.

The funny man complained about the fact that the Chabad school system is under Mamlachti Da'ati and not Chinuch Atzmai (which BTW Tzanz also does). He does not realize that the reason was to actually keep as many traditional families as possible to send their kids there instead of worse places. The success of Chabad in Israel in regards to keeping the embers of yidishkait strong is well known.

In regards to his proof in regards to the Knesset representation. It quite simple. There are 2 Dinim here, 1. The actual Chabad community. 2. In regard's to all the Mekurovim.

In regards to the community we have always played a role, and Pindrus would not be sitting in the Knesset today without Chabad votes (even though many people value Shleimus Ho'oretz more than anything else).

In regards to the Mekurovim, the Rebbe had a principled opinion that we take an apolitical stance (the only exception being in 89, where we did accomplish a lot more than they dreamed we would), because that is the only way to accomplish what we want to accomplish.

Now that may be the crux a real policy conflict, where the Rebbe feels it is better to be Mekarev people and ignore their politics, and Rav Shach held that we should ignore their yidishkait completely if we cannot get them to be aligned with our politics. However that provides Zero proof as to how many embers of Yidishkait have been kept strong.

Another point should be mentioned. He claimed that Rav Shach had nothing against Chassidim (this is after he flubbed and assumed that the Rebbe did not learn LOL, and was then asked about other Rebbe's also LOL). Yet he mentioned in the Beginning that Rav Shach did not like new Yomim Tovim that were not instituted by the אנשי כנסת הגדולה (obviously with reference to days like Yud Tes Kislev). We let that slip, but that actually revealed a deep seated old antipathy to Chassidus and not just to Chassidus Chabad.

I want to just make one (of many) comments to retort.

He claimed that you cannot be a Godol if you don't learn 18 hours a day. I can then be rest assured that Rav Shach was not a Godol, because in the 70's when he became the Godol Hadoir, he was spending a lot more time on Klal matters to be learning even close to 18 hours a day. We would also have to say that Rav Aharon Kotler was not a Godol because in America he did have as much time to learn.

With much respect.

Nochum Shmaryohu Zajac

Hi, thanks for another great show.

When you said how great Rav Aaron's head was, that even Rav Nochum Troker the Iluy couldn't keep up with him past Kings Highway, so your interviewee said that the Grid Zt"l from Boston had a head like that. I don't know; maybe, you once said from Rav

Shamshon Brodsky astonishing praises about his greatness and Rabbi Genack applied to him what the Rambam wrote about the Ri Migash. I personally wouldn't say anyone because it's not something easily or maybe even possible to measure but if he's already mentioning names, I would say Rav Moshe Feinstein zt"l and maybe Rav Ruderman zt"l.

I was surprised that you compared Rabbi Feldman and the other American Rosh Yeshivos to the Lubavitcher Rebbe in that they're meddling into Israeli politics without being there and knowing what's going on. Respectfully, their involvement is being solicited by the Israeli Gedolim whilst the Rebbe's wasn't.

Yaakov M. Berger

Re. This week's show highlighting the "Machlokes" between Rav Shach and the Lubavitcher Rebbe, it seems that you're missing the second half of the show. Rabbi Dalfin was certainly interesting in discussing the issues between Reb Aaron and Lubavitch but we never heard a Chabadnik respond to the issues brought up by Rabbi Lederman re. the Rebbe's involvement in Israeli politics, the effectiveness of Chabad in EY, the Lamdus of the Rebbe considering he wasn't learning 18 hours a day, etc. Rabbi Lederman didn't mention the actual positions where R' Shach disagreed with the Rebbe vis a vis the holocaust, or giving back land for peace, etc, etc. I think it would be very helpful to have on Rabbi Chaim Miller who I heard is very well versed on these subjects.

Daniel Fishman

Firstly, thank you for adding some words of explanation regarding the concept of "Gadol".

It pains me deeply that the Oilam doesn't recognize the Rebbe as the giant in Torah that he was.

The way it sounds to the uneducated listener is, that from the day Rebbe became leader, he stopped learning.

This couldn't be farther than the truth!

In fact, the Rebbe authored and published more Chidushay Torah than all of the well-known and excepted Gedolim in the Yeshivishe world!

The 39 volumes of his Likutay Sichos are a monumental work that has no parallel. These Sichos were compiled from the **thousands** of hours of Torah that he spoke at the Farbrengens throughout his leadership. He prepared for these Sichos, and the Chassidim were challenged to question his explanations. Rabbonim and Roshei Yeshiva would send in their questions and he would answer them.

Every free moment the Rebbe learned, which amounted to many hours a day. (The Rebbe was up an average of 20 hours a day. He would also stay up the entire Thursday and Friday night to learn as per his father in laws request many years earlier).

The Rebbe had correspondence in learning with the greatest Lamdonim of our time as well.

To represent the Rebbe as a "doer" for Klal Yisroel but not a learner, is a blatant lie and absolute chutzpah. It is only that the Rebbe dedicated more time than others and was able to accomplish so much in that time for saving Am Yisroel as well.

I hope you can clarify this most important message to the Oilam as well.

יאשער כח

מענדל ששונקין.

Dear Reb Dovid,

I've been listening to you show for years, and aside from the wonderfully relevant topics, your line of honest questioning and precision is refreshing. You don't let the guest slip something in, and run away with a passive comment. You hold to a true dialogue.

I am a Lubavitcher Chosid and simultaneously part of the Frum world.

My mother's family isn't Lubavitch, and my father's side is Lubavitch, going back to the old country.

Since I'm around 15, I've listened to thousands on lectures and Shiurim (first tapes and then online) from Litvish people, and I'm certainly well rounded in the Frum world.

I attended a non-Chabad yeshiva high school in Flatbush. I was a counselor at Camp Simcha (Chai Lifeline) for 8 sessions, so BH I have many beautiful friends who are very "Lakewood," and I was the token Lubavitcher back then to address all their misunderstanding about Chabad.

I currently attend a Litvish Shul each week for Shabbos Mincha/Sholosh Seudos - and it's wonderful.

I have a weekly Seder Limud at my local Lakewood Kollel, with one of the incredible Kollel Yungerleit, here in LA.

With my background and understanding, it's clear to me, that while someone may love their Rosh Yeshiva, their relationship is entirely different from Chabad Chasidim to the Rebbe.

The Rebbe is like Moshe Rabanu, Rashi and Rambam - the Nasi Hador.

Your audience, as you fondly say to your guests from time to time, are "very knowable and educated," so I feel this topic shouldn't be swept under the rug the way it has in the last episode.

I don't believe you see R. Shach the way we see the Rebbe, but if you do, I understand why you can't push too hard on the topic - you are a human being and this could be hurtful (I don't say this lightly or pejoratively).

The topic should have been avoided if that was the case, because the emotional component is too grave.

I hope you will keep to the standers of your program and revisit the topic with honesty, the way you address all other topics, even though it will be bothersome to you and a majority of your audience.

The person stating what R. Shach said about the Rebbe was silly, and you didn't confront him as you do all guests. His timeline was off and things he said were ridiculous. The 10 minutes you added to the episode (somewhat apologetically) addressing his views, didn't do it justice. It appeared that you "justified" his view that the Rebbe wasn't a Gadol.

The person who spoke about Chabad had no relationship to the first presenter and frankly you should had someone more insightful, like Rabbi Laibel Schapiro. He's a member of Vaad Rabonai Lubavitch. Served as one of the Rebbe's chief editors on Lekutai Sichos, before he was sent to Miami as Rosh Yeshiva and Rov. He grew up in Cleveland (with all sorts of Jews). Over the years in Miami he's interacted with all the Rabbonim when they came down for the winter (from Satmar to Torah V'daas). I'm sure you recall the Daf Yomi that was over the phone in the 80s and 90s. He did many of those Shiurim, and from the very few Maggidei Shiurim that did the English version and the Yiddish version. A huge Talmud Chachom, and a very well rounded and insightful person. He will certainly do this topic justice, so I hope you consider him when dealing with this topic (or any future episode pertinent to Chabad Hashkafa, Gemara, Halacha, community affairs, Bochurim/Yeshiva matters or Chasidus).

Reb Dovid, Chabad is popular now, so maybe it is in fact appropriate to bring honesty to this old issue, and allow Chabad a voice. If you are considering to complete the topic, I urge you to please bring your fullness as you would any of your amazing episodes (except for the one unfortunate episode when you had a guest host, and one of the guests on the show was a Rabbi from the Mir who made fun of a Baal Teshuva for not having the same knowledge as his 15 year old son...oy was that was cringeworthy! He went on to bash BTs and lay ridiculous claims about their feeble-mindedness as a community. Very odd).

In closing, I am a huge fan and you bring joy to my life.

Warmly,

N.S.

This is what I found about rabbi Aharon Kotler and rabbi Schneur Kotler and the Lubavitcher Rebbe, a interesting story that shows the relationship between Rabbi Kotler and the Rebbe and also mentions a story which part of it was mentioned on the last show.

<https://chabadinfo.com/exclusive/making-of-a-gadol-rabbi-shneur-kotlers-shiduch/>

Wednesday, ו' אב ה'תשע"ט, August 7th 2019

לכבוד הרב דוד שיחי' ליכטנשטיין,

I would like to begin by expressing my sincere gratitude for the "Headlines" podcasts. The topics that are discussed are always both captivating and stimulating, with all sides of the topics being well-represented.

Quite controversial statements and opinions are regularly expressed, yet that is not a reflection of the inadequacy of the *Torah*, but to the contrary; it is a reflection of the great vastness of the *Torah*, which tolerates the מלחמתה של תורה, or – as the *Zohar* often states – the שבעים פנים לתורה.

However, during the last "Headlines" podcast, a sensitive issue was analyzed. The title was "*Maran Harav Shach* and the *Lubavitcher Rebbe*: 30 years later understanding their *Hashkafik* and *Halachic* differences".

Understandably, the topic is very intriguing for many. Yet one snippet of the conversation was profoundly appalling, as it was imbued with *Chutzpah*, complete falsehoods, and most importantly; a vile misinterpretation of the definition of a "*Gadol Be'Yisroel*".

The following is the snippet of the podcast that I am referring to [it begins at about forty five minutes, and fifty five seconds in to the podcast];

Reb Dovid Lichtenstein: "Do you know if he (*Rav Shach*) respected him (the *Rebbe*) as an individual? Did he (*Rav Shach*) recognize him (the *Rebbe*) as a *Gadol Be'Yisroel*?"

Rabbi Yissachar Dov Lederman: "Definitely not".

Reb Dovid Lichtenstein: "Interesting. And is it because of this politics that caused him to do so?"

Rabbi Yissachar Dov Lederman: "No, no, no... in order to be a *Gadol Be'Yisroel* you have to learn eighteen hours a day".

Reb Dovid Lichtenstein: "He was a very big *Talmid Chochom*; you can see from his *Torah*".

Rabbi Yissachar Dov Lederman: "Wait, wait, wait; I am not denying his being a *Talmid Chochom* since I know absolutely nothing about it. But all the *Gedolim*, including *Rav Shach*, and *Rav Elyashiv*, and *Rav Aharon Leib Shteinman* and others were learning nonstop".

Reb Dovid Lichtenstein: "And I'm curious; did *Rav Shach* feel the same way about other *Rebbes*, cause let's face it; a lot of other *Rebbes* don't learn eighteen hours a day; it's more of a *Litvishe* thing".

Rabbi Yissachar Dov Lederman: "I really, really cannot answer this question. But I definitely can say that one of the reasons for which he may not look; I cannot say that he did not, because I don't know, but the way *Rav Shach* conducted his life, starting with learning, and ending with learning, and running from *davening* to learning, and from learning to *davening*, and taking off from learning just enough time to do whatever is absolutely necessary is not something which was done by the *Rebbe*".

Dissecting Rabbi Lederman's words, and properly responding to them is a time-consuming task, yet I firmly believe that one cannot remain silent in the face of such an unfortunate statement, and hence, I will attempt to undertake this sacred task.

As I stated earlier, there are primarily three issues that must be addressed; the complete falsehoods, the *Chutzpah* and most importantly, the vile misinterpretation of the definition of a "*Gadol Be'Yisroel*".

I will begin with the former issue.

..

Rabbi Lederman stated: "The way *Rav Shach* conducted his life, starting with learning, and ending with learning, and running from *davening* to learning, and from learning to *davening*, and taking off from learning just enough time to do whatever is absolutely necessary is not

something which was done by the *Rebbe*", thereby implying that the *Lubavitcher Rebbe* did not prioritize *limmud haTorah*, as did other *Gedolim Be'Yisroel*.

Nothing, however, can be more distant from the truth.

The *Rebbe's* tremendous diligence in his study of *Torah* is well documented. Although the *Rebbe* incorporated endless care and concern for *klal yisroel* in to his life and his day-to-day schedule, he still used every spare moment of his day for the study of *Torah*. His intense diligence resulted in him learning *Torah* for enormous amounts of time each day and night.

Once, after the *hakafos* concluded on *Simchas Torah* at three or four in the morning, and the *Rebbe* returned to his room as he always did, a *bochur* dared to peek through the blinds of his room to see what the *Rebbe* would be doing at such a late hour, following hours of singing and dancing. The *bochur* was amazed, yet not surprised, to find the *Rebbe* delving deeply in to his *Gemara*.

Dozens upon dozens of similar well documented stories confirm the relentless diligence of the *Rebbe* in his *Torah* study, and it is needless to quote them all.

His diligence is also quite evident in his well over one hundred and fifty *seforim*, which cover every topic and section of the *Torah*. In his *seforim*, the *Rebbe* demonstrated his decisive breadth of knowledge, and his irrefutable depth of understanding. Beginning from his navigating through a complex *sugya* in *shas*, to exploring a difficult *rambam*; from scrutinizing a *rashi*, to explaining the depth of a *machlokes* between the *Talmud bavli* and the *Talmud yeruhsلامي*; this all but demonstrated the tremendous diligence of the *Rebbe* in his *Torah* study¹.

This was not just something that the *Rebbe* himself practiced; rather, the *Rebbe* also demanded the utmost diligence in *Torah* study from his *chassidim*.

¹ Thus, it is not for no reason that Reb Moshe Feinstein, the *Posek Hador* of last generation, referred to the *Rebbe* as "*hagaon hamefursam*" (*Igros Moshe Orach Chaim* volume 1 letter 92); a title also used for the *Rebbe* by Rav Yitzchak Yaakov Weiss in *Minchas Yitzchak* (volume 2 letter 122). Similarly, Rav Menashe Klein referred to the *Rebbe* as "*hagaon . . . sinay ve'oker harim*" (*Mishneh Halachos* volume 1 letter 14), while Rav Ovadiah Yosef stated regarding the *Rebbe* "*lo passik pumei megirsa*" (see *Gemara Bava Metzia* 86,a). Similar comments regarding the *Rebbe* were also made by countless other *Gedolei Yisroel*.

These few titles offer us a mere glimpse of the deep respect that the *Rebbe* earned amongst *Gedolei Yisroel* as a *gaon*, *masmid*, and *talmid chochom*.

Indeed, the *Rebbe* once said in a private audience that a *bochur* who wishes to go on *shlichus*, and disseminate *Torah* and *yiddishkeit*, but cannot schmooze in a שאגת אריה or a קצות החושן at any given moment, is disgracing the entire lineage of the *Lubavitcher Rebbeim* (see דעם רבי'נס קינדער page 46).

In conclusion, Rabbi Lederman's outlandish claim that the *Rebbe* lacked true diligence in his *Torah* study, and he did not prioritize the study of *Torah*, is categorically false.

...

Rabbi Lederman clearly, though, grossly mischaracterized the definition of the term "*Gadol Be'Yisroel*".

The precise term "*Gadol Be'Yisroel*" does not have much precedent. Although it is commonly used nowadays to describe great leaders, it is not a term that is commonly used in earlier texts (e.g. *Mishnah*, *Gemara*, *Rishonim* and early *Acharonim*), and thus, common sense coupled with basic Jewish history is necessary to properly define the term "*Gadol Be'Yisroel*".

Certainly, Rabbi Lederman would agree that *Moshe Rabbainu* was a "*Gadol Be'Yisroel*". In fact, *Moshe Rabbainu* was not just an ordinary "*Gadol Be'Yisroel*", rather, he was the first "*Gadol Be'Yisroel*" in Jewish history. Furthermore, *Moshe Rabbainu* is widely perceived as the greatest "*Gadol Be'Yisroel*" in Jewish history.

Accordingly, a careful analysis of the specific characteristics that *Moshe Rabbainu* possessed that earned him the position of "*Gadol Be'Yisroel*" would surely shed light on the precise definition of a "*Gadol Be'Yisroel*".

The *Torah* (*Shemos*, 3) records how Moshe was shepherding his father-in-law's sheep in Midyan, when *Hashem* appeared to him from within the burning "*sneh*", and he was appointed to be the "*Gadol Be'Yisroel*"; i.e. to take the *Yidden* out of *Mitzrayim*, and to lead them to *Eretz Yisroel*.

The obvious question, however, is: Why Moshe?

Two explanations are offered for this. The *Midrash Tanchuma* (Warsaw, *Shemos*, 12) states:

"אמר הקדוש ברוך הוא משה הצדיק נתן נפשו על בני וברח למדין ויעשה גואלם לפיכך כתיב ומשה היה רועה" [i.e. since Moshe endangered his life on behalf of his fellow *Yid*, who was being attacked by an

Egyptian officer, (by killing the officer, and thus being compelled to flee to Midyan), therefore he deserved to redeem the *Yidden* from *Mitzrayim*].

The *Midrash Rabbah* (*Shemos* 2:2) takes an alternative approach;

"כשהיה משה רבינו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסית כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך אמר הקדוש ברוך הוא יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך חייך צמא עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך אמר הקדוש ברוך הוא יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך חייך" [i.e. when *Moshe Rabbainu* was once shepherding the sheep of *Yisro*, one of the sheep fled "Chasis" (see *Etz Yosef*, *Pirush Maharzav*, *Matnos Kehuna*, and *Chiddushei HaRadal*), where the sheep stopped to drink from a pool of water before it. When *Moshe* approached the sheep, he told the sheep "I did not know that you were thirsty; you must be exhausted". *Moshe* then lifted the sheep and carried it on his shoulder. Upon witnessing this, *Hashem* said to *Moshe* "You have pity even on a sheep, thus, you will be shepherd my sheep; the *Yidden*"].

None of these sources suggest that *Moshe Rabbainu* was selected to be the "*Gadol Be'Yisroel*" because he learnt eighteen hours a day. In fact, the *Torah* explicitly states that *Moshe Rabbainu* dedicated much of his time to shepherding sheep! And yet, he was selected to be the "*Gadol Be'Yisroel*". Why? Because he demonstrated deep care, concern and sensitivity for his fellow Jew, or more so – for an exhausted sheep!

Moshe Rabbainu's deep care and concern for the Jewish people is evident throughout the *Torah*. Beginning from his unimaginable boldness toward *Hashem* following the חטא העגל (see *Shemos* 32, *Gemara Berachos* 32,a and *Gemara Sanhedrin* 102,a), to his salvaging the *Yidden* following the חטא המרגלים (see *Bamidbar* 14, and *Gemara Berachos* 32,a), this is a recurring theme throughout the *Torah*.

Needless to say, *Moshe Rabbainu* tirelessly studied *Torah* throughout his lifetime, but evidently, that was not why *Hashem* selected him to be the "*Gadol Be'Yisroel*"; *Hashem* selected him because of his deep care and concern for the *Yidden*.

Certainly, Rabbi Lederman would similarly agree that *Dovid HaMelech* – who is widely perceived at the greatest king in Jewish history – was a "*Gadol Be'Yisroel*". Now, although

Dovid HaMelech toiled greatly in the study of the *Torah*, (see *Gemara Berachos* 4,a), the *Midrash Rabbah* (ibidem) states:

"ולמי בוחן לצדיק שנאמר ה' צדיק יבחן ובמה הוא בוחנו במרעה צאן בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה שנאמר ויקחהו ממכלאות צאן מהו ממכלאות צאן כמו ויכלא הגשם היה מונע הגדולים מפני הקטנים והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית ואחר כך מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב" [i.e. Dovid would first allow the baby sheep to graze, so that they will eat the soft grass. Afterwards, he would allow the elderly sheep to graze, so that they will eat the average grass. Finally, he would allow the young (but fully matured) sheep to graze, so that they will eat the hardened grass. Upon seeing this, Hashem said: "One who treats each sheep according to its individual needs, should shepherd my nation"].

Again, there are no sources in the *Gemara* or *Midrash* that suggest that *Dovid HaMelech* was selected to be a "*Gadol Be'Yisroel*" because he studied *Torah* eighteen hours a day. Rather, the *Midrash* explicitly states that he was selected to be a "*Gadol Be'Yisroel*" because of his customized care for each individual sheep.

Certainly, Rabbi Lederman would similarly agree that *Mordechai HaTzaddik* was a "*Gadol Be'Yisroel*". Now, while *Mordechai HaTzaddik* absolutely disseminated *Torah* to the *Yidden* (see *Gemara Megilah* 16,a), he also dedicated his time to various governmental affairs on behalf of the *Yidden* (*Ester* 10:3), resulting in a minority of the members of the *Sanhedrin* breaking ties with *Mordechai HaTzaddik* because of his apparent neglect of *Torah* study (see *Gemara Megilah* 16,b).

Thus, [in borrowing a common expression in *Gemara* (*Megilah* 31,a, *Bava Kama* 92,b and *Avodah Zarah* 19,b)] "דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים", i.e. it is quite evident in *Torah*, *Neviim* and *Kesuvim*, that contrary to Rabbi Lederman's baseless and ludicrous claim that "in order to be a *Gadol Be'Yisroel* you have to learn eighteen hours a day", a "*Gadol Be'Yisroel*" is actually one who possesses deep care and concern for each individual *Yid* to the degree that he is willing to sacrifice his own fame on behalf of the *Yidden* as was *Moshe Rabbainu* (see *Shemos* 32:32), or he is willing to soil his hands to permit a *Yiddishe* woman to her husband as was *Dovid HaMelech* (see *Gemara Berachos* 4,a), or he is willing to sacrifice the study of *Torah* for

using his high-ranking position to intercede on behalf of the *Yidden* as was *Mordechai HaTzaddik*.

Accordingly, let us peek in to the life of the *Lubavitcher Rebbe* to determine whether or not he possessed these qualities that are essential to qualify as a "*Gadol Be'Yisroel*".

Perhaps the most legendary accomplishment of the *Rebbe* is the *shlichus* movement. To date, there are over five thousand *lubavitcher* families who continuously sacrifice the luxury of living in a *frum* community just to inspire fellow *Yidden*, and to help them in any way that is possible. These brave families are unceasingly inspired by the *Rebbe* to travel to the outskirts of the world just to help a fellow *Yid* in any way that is possible.

The *Lubavitcher Rebbe's* care and concern for each individual *Yid* was also evident in his day-to-day operations. During the earlier years of his leadership, the *Lubavitcher Rebbe* would avail himself for hours upon hours, night after night, to any *Yid* who desired a private audience with him. During the private audiences, *Yidden* from all backgrounds would pour out their hearts to the *Rebbe*, seeking his *berachos* and his guidance, both of which he always delivered with a warm smile on his face.

Eventually, even when it became physically impossible to continue this practice due to the skyrocketing demand for the private audiences, the *Rebbe* persisted and stood on his feet for hours upon hours – even in his late eighties – greeting thousands of *Yidden* each week, just to give *berachos* and guide each and every *Yid* who he greeted.

This inconceivable dedication that the *Rebbe* has toward *Yidden* was, of course, in addition to the tens of thousands of letters that he responded to, in which he also gave *berachos* and guided each individual who wrote to him.

Thus, it is quite fair to suggest that claiming that the *Lubavitcher Rebbe* was not a "*Gadol Be'Yisroel*", as Rabbi Lederman brazenly did, is purely denial of reality.

...

Finally, an additional element of Rabbi Lederman's words must be addressed, i.e. the *Chutzpah* that is imbedded in his words.

The *Torah* (*Bamidbar* 26:11) states "the sons of Korach did not die". Besides the simple meaning of the words of the *Torah*, Reb Mendel of Rimanov famously explained that the *Torah* is teaching that although Korach himself died, nevertheless, his children, i.e. his mission of sowing the seeds of division and strife has, sadly, never ceased to exist amongst some within *klal Yisroel*.

The fact that Rabbi Lederman would publicly denigrate a "*Gadol Be'Yisroel*" is reprehensible; particularly given the three-week period in which we find ourselves now.

Even if Rabbi Lederman does not view the *Lubavitcher Rebbe* as a "*Gadol Be'Yisroel*", he is well aware that thousands upon thousands of *Yidden* recognize the Rebbe as a "*Gadol Be'Yisroel*", and hence, his public denigration and belittling of a man who so many revere as a "*Gadol Be'Yisroel*" truly calls in to question Rabbi Lederman's character.

I genuinely hope, that Rabbi Lederman acknowledges his error, and publicly apologizes for his unfortunate comments.

Chaim P.

Hi I will first say I'm not Lubavitch. I have been listening to your show ever since it began, and I truly love it, but the last episode was terrible. Rabbi Lederman was allowed to say utter nonsense about one of the greatest leaders of our generation. I feel like there has to be a follow up episode. I also felt that Chabad was misrepresented by Rabbi Dalfin, there are many more qualified people to explain Chabad's stance on important issues.

Ari Nemes

A representative from Chabad should have been there to respond to the comments made about Chabad and the Rebbe. Like Rav YY Jacobson or from Israel Rabbi Yaacov Goldstein

I am not Chabad, but was offended. Misstatements and generalizations made as if all Chabad or even most felt that it is proper to pray to the Rebbe, etc etc.

What about the definition given as to what a Godol is...17 hrs a day of learning...so Rav Soloveitchik from YU wasnt a Godol, I presume...why didnt you ask Rav Hirschel Schechter that?!

Please do another show to balance the biased presentation last week

Kol Tuv

Yoseif Glanz

Rav Lichtenstein,

I found you show quite interesting, dealing with a challenging issue with sensitivity.

However I think the guts of the issue was not really explored. As the very core of this issue is a serious conflict over major questions, how do we function in free democratic society, what is the role of the Frum community with the broader Israeli society, issue of security of Israel.

IT seems Rav Shach view is reaction of the classical Shatadlan approach of Frum community through the ages, to deal with the host culture and preserve your own. The Rebbe on the other hand had a bold approach and was concerned with the welfare of all of Israel and his concern not just of the needs of the Frum community but all of Israel. Interestingly the Rebbe public criticism of Rav Shach was when he attacked secular Jews in Kibbutzim, the Rebbe responded in their defense, not of their Shemirahs Hamitzvos, but their connection to Klal Yisroel.

A second contrast was the raid on Entebbe, Rav Shach considered it a mistake and a danger to life. The Rebbe felt it was Hazlaas Nefoshos.

There is much more to this issue, but I felt that your show while interesting did not get into all these issues.

Rabbi David Eliezrie

I have listened to last week's program with interest, and as a Talmid of the Rebbe I feel the need to point out many distorted or simply untrue points that came across throughout the program.

1. Rav Shachs Talmid said that one of his issues with the Rebbe is that Chabad didn't vote in the elections thereby weakening the Chareidi power in the Knesset.

This is simply untrue. The Rebbe was very very clear that it's a " חוב קדוש להצביע לרשימה החרדית " and in every election Lubavitchers go out and vote. The Rebbe just didn't identify Chabad as members of a specific party keeping Chabad above politics.

2. Another point he said is that a Gadol has to be someone who lives Torah and only takes off from that for what's absolutely necessary and right after returns to Torah, and "as you know the Rebbe was not like that".

This is totally untrue. Whoever knew the rebbes life style even a bit knows that at every open moment the Rebbe was Shteiging in learning, many hours a day the Rebbe would sit and learn, and at every free moment the Rebbe would return to his Seforim.

Rabbi Pikarsky (the Mechaber of Tosfos in English) relates that one Simchas Torah at about six am after a full night where the Rebbe danced Hakafos with his entire energy for hours, he peaked in the rebbes room and he saw the Rebbe hovered over a Choshen Mishpat totally involved in the learning, this is a small example of what all those around the Rebbe saw on a daily basis.

3. Rabbi Dalfin said that in the 50s the Lubavitcher Bochurim would learn all day and night and then Ufaratzta came along and "the Rebbe put Torah on hold".

This is in contrast to Sichos of the Rebbe for forty years! The Rebbe constantly said that the Inyan of a Bochur is Limud Hatorah Bishkidah Vhasmada and Shteiging in learning, and would always encourage Bochurim to grow and focus more and more on their Limud Hatorah. The Rebbe never let the Bochurim put on Tefilin with people during Yeshva time. On Friday afternoon when regular Bochurim relax in their rooms, then Lubavitcher Bochurim give up on their free time to give another Yid the chance to put on Tefilin (as the Rebbe would explain this with the Mamar Razal (כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו רש"י אלא תורה וגמ"ח)) and even then the Rebbe would tell the Bochurim not to go to places which are too hard for them B'Ruchnius. (The Rebbe told my grandfather on Yechidus when he asked about this topic, that a Bochur is like a solder in training and a small blemish in his training can bring big casualties at war and he therefore should refrain from college's etc.)

4. Rabbi Dalfin said that the Freirdeker Rebbe would explain Mishnayos Al Pi Drush and Chasidus as a marketing form to reach Am Hartzim.

It comes across as if the Rebbe was more open to bend the true meaning of Torah to reach a couple more people.

Rachmana Litzlan! It's one of the Yesodos of Chasidus that everything in Torah is composed of Pshat, Remez, Drush and Soid each level not diminishing or replacing the other, so this is a true layer and Pshat of this Mishna in a certain level.

(It's interesting to note that one of the examples he brought up- Akavia Ben Mehalaile which the Reyatz explained to be going on a Davener, the Ramash (then the Rebbes son in-law) wrote a beautiful letter explaining how this is Miyusad Al Pi Niglah and Kabbala, which can be found in Igros Kodesh Chelek Alef page (רפז).

In general I didn't feel that the Rebbe, his Torah, Hashkafa, and Hadracha, were explained properly and fairly throughout the program, and I think it would be important to correct this unjust, to have a Talmid of the Rebbe who understands things well (the likes of Reb Yossy Jacobson) to explain the Rebbe to the listeners.

With respect and appreciation for your beautiful program.

A Chabad Chosid.

Levi Shmotkim

ב"ה.

שלום וברכה.

אל כבוד הרב שליט"א.

נהנתי מאד מהשמועס בשבוע זו בענין השייכות מהראשי ישיבות לחב"ד. ורק ברצוני להעיר דמה שאמרת דיש כמה גדולי ישראל שהתעסקו בחסד ולא בתורה זה היה רק גדולים שמקודם לזה נתספרו מפני גודלים בתורה ואח"כ הצריכו ליתן מזמן שלהם לסייע לאחרים (וגם בדור האחרון היה כמה גדולים שנהגו כן ולמשל האדמו"ר מסטמר זצ"ל וכן החזו"א נתן בסוף ימיו הרבה זמן לסייע לאחרים). אבל

מלעולם לא שמענו דמי שלא נתפרסם מתחילת ימיו למתמיד ושקדן וגדול בתורה ורק שמסייע לאחרים
דיהא נקרא גדול בישראל וד"ל.

ובעצם כל התירוצים שנאמרו שם דכל מחלוקתם היתה רק בענין הנהגה דנחלקו היאך להנהיג או מפני
שהם היו מתנגדים והאדמו"ר מחב"ד היה חסידי. לא נראה כן דהרי האדמו"ר מסטמר היה אדמו"ר חסידי
וגם הנהגה שלו היה שונה הרבה משלהם, ואפ"ה העריכו אותו וכידוע ההספד שנשא מרן הרב שך עליו,
וגם ידוע דהגר"א קוטלר בסוף ימיו היה מעריך אותו כידוע בין תלמידיו.

You mention in the episode R Shach vs The Rebbe that by Mordechai Hatzadik that some of the Sanhedrin disapproved. I just want to mention that the first Sanhedrin of Klal Yisrael was not from Shevet Levi that spent the whole Galus Mitzrayim learning but rather the Shotrim that were taking care of Klal Yisrael's Tzaros. Additionally, the term "Gadol" Rashi explains את גדלו זו מידת חסדו.

Thank you very much for consistently up-keeping such a wonderful program

All the best,

Shmuli Kaufman

David,

I listened to your most recent podcast concerning the Lubavitcher Rebbe and Reb Aharon and Reb Shach. I greatly appreciate your insightful interviews and discussions. I have a few point regarding your characterization that Chabad has had tremendous success here in America:

1- You talked about Lubavitch's success in America, and the "hundred of thousands" of individuals they were Mekarav. I respectfully disagree with these numbers. Although Chabad has touched and engaged thousands of Jews, I don't believe they brought anywhere close to that number of Jews back to true Yiddishkeit. Also, one needs to define what it means to bring back to Yiddishkeit. Do these people keep Shabbos?

Learn real Torah? Enroll their kids in Frum schools and enable their future descendants to continue in the Torah way?

There is distinction between Mekarev to True Torah vs convincing a non-affiliated Jew to come say Kaddish and acquiesce to a Jewish burial (which I don't mean to minimize).

How many of these Chabad Mekarvim embrace full Torah? Some may have begun to attend Shul, started keep some levels of kosher, made Bar Mitzvah for their children etc., but how many of them became real Torah Jews in a sustainable way- such that their children continued in the Torah ways.

2- We also need to discuss at what expense? What did this Kiruv revolution cost Chabad? How many Lubavitch kids have gone astray or fallen off as compared to the older generations. The older generations Chabad Chassidim are much different to many of the younger ones who have suffered as a by-product of outreach and significant designed integration that Chabad has set up. Chabad is dealing with a crisis with their younger generations (boys especially) who suffer from the exposure to the secular world. How many good Chabad Yeshivos are there? Where are the good Chabad Kollelim?

I live in LA, and I have seen first-hand that many of the younger Chabad generation have declined in their level of Torah and Yiddishkeit compared to their parents. When evaluating Chabad's success in quantity, one also needs to evaluate the decline in the quality of the Chabad children.

As a reference to help illustrate my point, how would you compare Reb Aharon's impact vs the Lubavitcher Rebbe here in America?

Reb Aharon is directly responsible for the establishment of 100's of Yeshivos either directly or via his Talmidim. Reb Aharon is responsible for the establishment of thousands of Kollelim here in America either directly or via his Talmidim. And many of these Lakewood Kollelim have revolutionized many out of town communities like LA, Chicago, Toronto, Cleveland etc.. which are only vibrant with Torah because of these Kollelim

Conversely, The Lubavitcher Rebbe has established thousands of Shlichum throughout America, which is unbelievable, but aside from providing a place for non-affiliated Jews to say Kaddish, and a place for traveling Jews to catch a Minyan or eat kosher food, where are the thousands of Frum Jews that Chabad has created? And at what expense? There is a major decline in the quality of the next Chabad generations. This noticeable drop-off you don't find by the Litvish or other Chassidim.

In summary, I disagree with your sentiment that Chabad has been wildly successful here in America. Both in your numbers and in the quality. Specifically, where are all these Baalei Teshuva? And what about loss in the younger generation?

M Orloff.

Comments on Previous Shows

Show 225 – Global Warming

Shalom Aleichem Reb Dovid,

I am a big fan of yours and I always enjoy your weekly podcasts. Regarding your recent show on the topic of Climate Change, you quoted a few times the statistic that 97% of climate scientists agree that Climate Change is man-made. I recently came across this article in the very well respected Wall Street Journal, that debunks that claim and I just wanted to make sure that you were aware of it.

<https://www.wsj.com/articles/joseph-bast-and-roy-spencer-the-myth-of-the-climate-change-97-1401145980>

Yasher Koach!

Dovid Brotsky

Rabbi Yissachar Dov Lederman

(ה) ובורא עולם יודע איך כתבתי לך השעור הזה¹, ואני בורח מבני אדם, מתיחד במקום שלא ירגישו², ואני פעם נסמך לפתל ופעם פותב שוכב לרב חלשת הגוף, כי חלוש כחות הגוף³ אני מאד³, מחבר אל הזקנה.

5 ואמנם מה שזכרת מענין בואך אלינו – בוא מברך שבבאים, ואני שמח בזה וחפץ ונכסף ומשתוקק, ואני אשמח בראות⁴ פניך יותר משמחתך בי, ואף על פי שיקשה עלי רכבה סגנת⁵ היס. ואמנם אודיעה ואיעצה³ שלא תספן על עצמה⁶, כי לא⁷ יגיעה מבואה אלי זולת ראות פני, ומה שתשיגהו⁸ מכבודי כפי יכלתי⁹; אמנם תועלת תכמה מן החכמות, או להתיחד עמי אפלו שעה אחת ביום או כלילה – אל תוחיל בנה כלל, פי תכן עניני כמו שאספר לך:

אני שוכן במצרים¹⁰ והמלך עומד בקאהירה, ובין שני המקומות שני תחומי שבת. ולי על המלך מנהג כבוד מאד, אי אפשר¹¹ לי מבלתי ראותו בכל יום בתחלת היום. אמנם כשימצאהו חלשה, או יחלה אחד מבניו או אחת מפלגשיו – לא אסור מאלקאהירה¹² ואני רב יומי בבית המלך. ואי אפשר לי גם כן מבלתי³ בקר שר¹³ המלך בכל יום, ואי אפשר לי¹⁴ גם כן מפקיד¹⁵ אחד או שני פקידים יחלו, ואני¹⁶ צריך להתעסק ברפואתם. כללו של דבר – כל יום¹⁷ אני עולה לאלקאהירה¹⁸ בהשכמה, וכשלא יהיה שם מכשול³, ולא יתחדש שם שום¹⁴ חדוש – אשוב למצרים אחר חצי היום על כל פנים. לא אגיע¹⁹, ואני מתרעב, ואמצא האכסדראות²⁰ כלן מלאות גוים, בהם חשוב ובלתי חשוב,

1. כלומר: הכמות הזאת. 2. בנ"א נוסף: בי. ובנ"א: בו. 3. בי"א לית. 4. נ"א: כראותי. 5. נ"א: בסכנת. ובתרגום השני (שבכ"ד ועוד, ר' מבוא): צער. 6. בתרגום השני (מ'ואיעצה): דרך מנהגי כדי שלא תבוא דרך מנהגי כדי שלא תבוא על מחשב (צ"ל: מחשבת) ספק. 7. א: ולא. 8. נ"א: שתגיעהו. 9. כלומר: זולת הכבוד שאכבדך כפי יכולתי. 10. = מצר, פוסטאט, פרבר של קהיר (ושמו כשם הארץ כולה, ע' מילות ההיגיון, שער י"ג, על השם הנאמר בכלל וביחוד). 11. א: אפשי. 12. נ"א: מקאהירה. 13. נ"א: שרי. 14. בנ"א לית. 15. = מבלי שפקיד. 16. נ"א (מ'מפקיד): שאם פקיד או שני פקידים יחלו אני. 17. נ"א (מ'כל): בכל יום ויום. 18. נ"א: לקאהירה. 19. כלומר: טרם הגעתי. נ"א (מ'לא): ואני אגיע

שורה 3 לרוב חולשת הגוף – ע' לעיל תנד, 16, ובהערות המשלימות שם.

שורה 10 כי תוכן עניני כמו שאספר לך וכי – ע' לעיל שיג, 3, ובהערות המשלימות שם.

ושופטים ושוטרים, ערב²¹ רב, ידעו את¹⁴ עת שובי. ארד מעל הבהמה, וארחץ ידי, ואצא אליהם לפיכסם להמתין אותי עד שאוכל לאכל²² אכילת עראי, והיא מעת לעת. ואצא לרפאותם ולכתב להם²³, לא יסור הנכנס והיוצא פעמים עד הלילה, ולפעמים²⁴ - באמונת התורה - עד סוף שתי שעות מן הלילה. ואספר להם²⁵ ואני שוכב פרקדן מרב העיפות, ויכנס הלילה ואני בתכלית החלשה, לא אוכל לדבר. סוף דבר - לא יוכל אחד מישראל לדבר לי או להתחבר בי²⁶ וזלת יום השבת. אז יבואו כלם אחר התפלה, אנהיג הצבור במה שיעשה כל²⁷ השבוע, ויקראו קריאה חלושה עד הצהרים, וילכו לזרכם. וישבו קצתם ויקראו שנית עד תפלת המעריב²⁸.

זה תכן עניני היום, ולא ספרתי אלא קצת מה שתראהו בעזרת האל יתעלה²⁹. וכשתשלים לאחינו פרוש מה שהתחלת בו - שאחר שהתחלת במצנה תגמר אותה³⁰ - תבוא על דרך הבקור, לא לקבל תועלת הלמוד, כי יצר זמני מאד.

שם. 20. א: אכסדראות. 21. נ"א: וערב. דפו"ר (וכן כ"י המבורג, ר' מבוא): ואוהבים ושונאים ערב. וכן בתרגומים האחרים נזכרים 'שונאים': ובמקום 'ושופטים': 'וחכמי דתם', או: 'ותלמידי כת ישמעאל'. 22. נ"א (מ'עד): כדי שאכל. 23. כלומר: מרשמי רפואות. 24. נ"א: ופעמים. 25. = ואדכר איתם. 26. נ"א (מ'לדבר): לדבר ולהתחבר עמי. ובתרגום השני: לראותי ראיית לב (ע' לעיל תקמג, 4). 27. נ"א (מ'שיעשה): שיעשו כל ימי. פיסקנו את המשפט עפ"י העולה מהתרגומים האחרים. 28. נ"א: מעריב. 29. נ"א (מ'האל'): שדי. 30. בכ"י אוקספורד 158 (מ'וכשתשלים): "ואחר שהתחלת כמצוה גמור אותה, ותעתיק הוראת הנבוכים לאחינו, ושמו הזכר נאות יותר, ויהיה בערבי דליל אלחאירין, כאשר ערבי של הוראת הנבוכים דלאה אלחאירין, והיטבת לראות בכבודך לקוראו בשם הצורה. וכשתגמור לאחינו מה שהתחלת". לו היה קטע זה מקורי - היתה כאן עדות מענינת ביותר: הרמב"ם משבח את ר"ש על ניסוח השם העברי של הספר: 'מורה הנבוכים', שיש בו סטייה מן השם הערבי 'דלאה אלחאירין' - 'הוראת הנבוכים'. השינוי מנקיבה לזכר הוא בעל משמעות סימבולית: חומר וצורה - נקיבה וזכר, ע' מו"נ ח"א פי"ז, והרמב"ם נוטה להחליף בעקבות זאת את השם הערבי לדליל אלחאירין. אך דא עקא, שסופר כ"י זה חשוד על הוספת בדיות משלו בתוך נוסח איגרתנו, ע' לעיל פסקה ד' הערה 64, ולהלן פסקה ו' הערות 19, 27, 30. ויש לציין כי בפירוש שיר השירים לר"י אבן עקנין, בן דורו של הרמב"ם (ע' לעיל עמ' כ"ה), נזכר ה'מורה' בשם 'דליל אלחאירין' (התגלות הסודות והופעת המאורות, מהד' הלקין, עמ' 398).

שורה 7 זולת יום השבת - ע' להלן תקסג, 14.

סיפר הגאון רבי משה שטערנבוך

שליט"א:

פעם בא הגאון רבי חיים עוזר

גרודזינסקי זצ"ל לבקר אצל רבה הנערץ של לודז - הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל - , ומסר לו את ספרו 'אחיעזר' במתנה. שמח רבי אליהו בספר והביע את הערכתו שהוא נפלא מאד.

שאל אותו רבי חיים עוזר:

'אימתי נזכה שגם כבודו יחבר ספר?' ענה רבי אליהו חיים: 'יש לי ספר... ' תמה רבי חיים עוזר: 'אם יש לו ספר, האם יכולים לראות את ספרו' ?

השיב לו רבי אליהו חיים: 'בא

עמי', והראה לו בארון שטרי חוב, שהתחייב לפרנס תלמידי חכמים, אלמנות ויתומים בלודז', והוסיף שזה הספר שלו, והיינו 'ספר תולדות אדם' - מעשיו הטובים - , והוא כל כך טרוד בספר זה עד שאין לו פנאי לחבר ספר כמו רבי חיים עוזר.

רבי חיים עוזר לא ענה דבר,

ואולם על ערש דוי, סמוך לפטירתו, אמר לגאון רבי יוסף מישקובסקי זצ"ל, שעכשיו רואה ומבין כי רבי אליהו חיים צדק

בדבריו, ועיקר ספר האדם שמביא איתו לחיי נצח, הם המעשים טובים שעשה.

איש לרעהו בשם ספר טוב ודעת - בראשית

בספר חפץ חיים ופעלו, מובא שרבי חיים עוזר גרודזינסקי התבטא באחרית ימיו בנוסח הבא: 'לפנים בימי עלומיו הייתי סבור, שהעיקר אצל אדם כמוני להרבות בחידושי תורה ולחבר ספרים, ואילו עכשיו נראה בעיני חיבור ספרים כמשחק בעשועים לעומת הצורך לתמוך באלמנות יתומים עניים ותלמידי חכמים'.

איש לרעהו

אחד ואחד צדגא הכי גזוה, כי הרצה היו צנחנת
'נחנו פשענו ומרינו' שנהנו מסעודתן של אחשורש,
ולא עשו תשובה שלימה, עם כל זה וכל מעשה
תקפו וגזירתו וגו', צנחי 'נחנו נעבור חלוצים'
שאין להם מה לירא מכל אומה ולשון, 'כי' מרדכי
היהודי גדול ליהודים, ונשיא הדור הוא ככל הדור,
ואתי שפיר הנתינת טעם של 'כי'.

אב"ל כאמור כח זה לא שייך רק באופן כשהם
באגודה אחת, דאז הכללות היו ישראל סבא,
צדק 'כלנו בני איש אחד נחנו', מה שאין כן
כשהם נפרדים, ולכן הי' מרדכי הצדיק דרש טוב
לעמו ודבר שלום לכל זרעו, דאז כי שרית עם
חלקים ואנשים, והבן.
אוצר החכמה

בעוד אופן יצואר הפסוק כי מרדכי היהודי משנה
למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב
אחיו וגו'. ודרשת חז"ל הנ"ל לרוב אחיו ולא לכל
אחיו שפרשו ממנו מקלת סנהדרין. ואינו מובן
דלפי דרשתם ז"ל מתחיל בשבחו של מרדכי כי היה
משנה למלך, ומתוך שבחו צא לידי גנותו שפרשו
ממנו מקלת סנהדרין.

נקדים לצאר המדרש (אסת"ר פ"ו ב) איש יהודי
היה בשושן הצירה, איש מלמד שהיה
מרדכי שקול צדורו כמשה צדורו דכתיב ציה (במדבר
יב ג) והאיש משה ענו מאד, ויש לצאר היכן מצינו
מדת ענוה במרדכי הצדיק.

ואפ"ל לפי מה שסיפר הגאון רבי חיים
קרייזירטה זצ"ל אב"ד אנטערפן, כי
צניתו של הגרי"ז בריסק זצ"ל אירע פעם שהיו
צריכין לקדר איזה ענין של חסד, וקרא את בנו

הגאון רבי דוד שליט"א וציקש ממנו שיקגור
הגמ' וילך לקדר את הענין הזה, והלך לקדר,
כשהלך ניגשו למרן הגרי"ז כמה אנשים שהיו שם
ושאלו אותו רבי מפני מה היו צריכים לומר לו
שיקגור את הגמרא וילך הרי יש מספיק אנשים
שהיו יכולים לשלוח שאינם לומדים, ענה להן מרן
הגרי"ז 'דער טאטע האט גיזאגט דער אס מאכט
לו די גמרא לו טאן חסד ציי איהם איז דער
גמרא אפען, און דער אס עפענט די גמרא כדי
ער זאל נישט מאכן חסד ציי איהם איז דער גמרא
לו געמאכט'.

ודומה לזה סיפר עוד הגאון הנ"ל, שהגאון
רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל
סיפר, אשר כשחיבר את ספרו הנודע שו"ת
אחייעזר, הלך להגאון רבי אליהו חיים מייזל
זצ"ל רצה של לאדו לצקש ממנו הסכמה על
ספרו, כשרצי אליהו חיים ראה את ספרו ילא ממש
מכליו והתצטא צערך כן, לא ידעתי שיש היום
צדורינו אחד כמו השאגת אריה, המשך רבי חיים
עוזר וסיפר ילדות היתה צי ושאלתי את רבי אליהו
חיים רבי מדוע אינך עושה איזה ספר, ענה לו
רבי אליהו חיים גם אני מחבר ספר צוא ותראה,
הוא הכניס אותי לחדרו והראה לי ספר עם כריכה
עזה, וכשפתח את הספר ראה רשימות של מאות
ואלפי שמות של משפחות עניות יתומים ואלמנות
שהוא דואג לפרנסם ולכלכלם, פנה רבי אליהו חיים
לרבי חיים עוזר ואמר לו 'הנה הספר שלי עם
הספר הזה אצוא לעולם האמת', המשך רבי חיים
עוזר ואמר אז בשעתו לא הצנתי אותו, כי חשבתי
שמהצדדים החשובים הוא לכתוב איזה תשובה של
עגונה בחריפות וצעמקות, היום אני מצין אותו
היום אני יודע שהעיקר הוא לעזור לעוד יתום
לעזור לעוד אלמנה, עכ"ל.

נמצא מוכן הפחד הגדול אשר היה לחז"ל, בעת שראו אצלם איזה ענינים המורים על המצאם בעולם-הזה, היינו שחסר שם ענין הרוחניות בתוך הגשמיות, ורק גשמיות ועולם-הזה פשוט, אזי פחדו ע"ז⁸³.
אוצר החכמה

מה הוא מרחם על האלמנות, אף אתה!

"עשה משפט יתום ואלמנה" [י-יח]

כאשר מרן הרב שך זצ"ל שהה בוילנא בשנת תרצ"ט, עסק הג' רבי חיים עוזר זצ"ל בהדפסת החלק השלישי של ספרו אחיעזר. רבי חיים עוזר היה אז כבן שבעים ושבע, הוא סיפר למרן הרב שך כי חלק מן החידושים הכלולים בספר העומד לראות אור נכתבו על ידו לפני ששים שנה, כשהיה בן שבע עשרה!

תמה מרן, הכיצד נשארו החידושים המופלאים טמונים בכתובים במשך כה הרבה שנים, ולא ראו אור? מדוע לא הוציאם עד כה, להאיר את עיני לומדי התורה?

חייך רבי חיים עוזר את חיוכו הטוב, העדין, ואמר, "ומה אעשה ולעזור לאלמנה או לעגונה וליתום היא מצוה גדולה יותר". כי באותו ממון שבו יכול היה להוציא לאור את ספרו, עזר לאלמנות וליתומים, וכן את הזמן שהיה נחוץ לסדר ולההדיר את הספר ניצל למטרות צדקה וחסד, ולא היה ביכלתו להדפיס את ספרו! והוסיף כמתנצל "אכן רוח היא באנוש" (איוב לב-ח)...⁸⁴.

מהותם וחשיבותם של תלמידי חכמים

"את ה' אלקיך תירא" [י-כ]

[א]

א איתא בחז"ל (בב"ק מא ע"ב) "את ה' אלקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים, ע"כ. המגיד מדובנא זצ"ל הסביר ע"פ משל לסומא שהשיג רשיון לנסוע למדינה אחרת, ולקח עמו משרת שינהיג אותו. כשבאו אל הגבול, לא הרשו לו שומרי הגבול לעבור עם משרתו, יען כי לא היתה לו למשרת תעודה מיוחדת. אמר להם הסומא, הלוא נכתב בתעודתי שסומא אני, ואם נתנו לי רשות לנסוע, הלוא ידעו שצריך אני למנהיג. הנמשל הוא, שאם אמרה התורה "את ה' אלקיך תירא", במה ידע איש פשוט איך לירא את ה'. צריך, איפוא, להיות ת"ח שילמדו אופני העבודה. א"כ, בע"כ כאשר כתוב לירא את ה', ממילא צריכים לירא את הת"ח המדריכנו בנתיבות יראת ה', עכ"ל.

⁸³. 'מאמרי המשגיח' לרבינו ירוחם זצ"ל ממיר, ⁸⁴. 'שמושה של תורה' ח"א. עמ' ר.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טז עמוד ב

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו, לרוב אחיו - ולא לכל אחיו, מלמד: שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. אמר רב יוסף: גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות. דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה ולבסוף בתר חמשה. מעיקרא כתיב אשר באו עם זרבבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן, ולבסוף כתיב הבאים עם זרבבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנא סעיף יד

יכולים לשנות, אפי' מתלמוד תורה, לצורך שלשים פשיטים להגמון בכל שנה, לפי שהוא הצלת נפשות, שאם לא יתפשרו עמו יש כמה עניים שאין להם ליתן ויכום ויפשיטום ערומים.

ט"ז שם ס"ק ו

ויכום ויפשיטום כו'. רש"ל הקשה על זה ותימה הלא מסקינן סוף פ' קמא דמגילה גדולה תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות עכ"ל. ואין כאן קושיא דודאי אין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש אלא דהתם אומר דיותר יש זכות למי שזוכה לעסוק בתורה ולא בא לידו הצלת נפשות ממי שבא לידו הצלת נפשות ועל ידי כך צריך לבטל תלמוד תורה ולעסוק בהצלת נפש, ויליף לה ממרדכי בלשן שתחילה שלא בא לידו עסק של הצלת נפשות היה חשוב בעיני חכמים יותר ממה שאחר כך בא לידו המצוה של הצלת נפשות והוצרך לבטל תורה כדאי' שם שלא מנאו אותו חכמים כמו תחלה וא"ל ממה דאיתא שם גדול תלמוד תורה מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך קיים לא עלה עזרא לבנין בית המקדש דהתם עלה זרובבל לבנות בית המקדש ולא נתבטל בנין בית המקדש בשביל שלא עלה עזרא אלא שעזרא לא רצה להצטרף עמו כי תלמוד תורה גדול מזה, ונמצא הוה זה ממש כההיא דלעיל, ויותר תימה על בעל הדרישה שכתב בתירוץ קושיא זאת דאם הוא בענין שאין יכול לקיים שניהם אז תלמוד תורה קודם כו' וזה ודאי אינו:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שו סעיף יד

מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה; ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי כייפינן ליה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנט

דין אם מותר לשנות צדקה, והנהגת הגבאי עם הצדקה, והממונה עליה, ובו ו' סעיפים.

תניא ליקוטי אמרים פרק לב

הנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וז"ש הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלו' הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות:

ומ"ש בגמ' שמי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתיהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

ספר מסילת ישרים פרק כו

בביאור מדת הקדושה

ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו: תחלתו עבודה וסופו גמול, תחלתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו: שתחלתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו, והוא משז"ל (יומא ל"ט): אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה. מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלהיו, ועל דרך זה נקראו הנביאים מלאכים, כענין שנאמר באהרן (מלאכי

ב'): כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. ואומר (ד"ה ב' ל"ו): ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וגו', ואפילו בשעת התעסקו במעשים הגשמיים המוכרחים לו מפאת גופו הנה לא תזוז נפשו מדביקותה העליון, וכענין שנאמר (תהלים ס"ג): דבקה נפשי אחרך בי תמכה ימינך .

ואמנם לפי שאי אפשר לאדם שישים הוא את עצמו במצב הזה כי כבד הוא ממנו, כי סוף סוף חומר הוא בשר ודם, על כן אמרתי שסוף הקדושה מתנה, כי מה שיוכל האדם לעשות הוא ההשתדלות ברדיפת הידיעה האמתית והתמדת ההשכלה בקדושת המעשה, אך הסוף הוא שהקב"ה ידריכהו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה, וישרה עליו קדושתו ויקדשהו, ואז יצלח בידו זה הדבר, שיוכל להיות בדביקות הזה עמו יתברך בתמידות, כי מה שהטבע מונע ממנו יעזרהו יתברך וסיועו יתן לו, וכענין שנאמר (תהלים פ"ד): לא ימנע טוב להולכים בתמים, ועל כן אמרו במאמר שזכרתי אדם מקדש עצמו מעט - שהוא מה שיוכל האדם לקנות בהשתדלותו. מקדשים אותו הרבה - שהוא העזר שעוזר אותו השי"ת וכמו שכתבנו .

והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש, וסימניך אכילת קדשים שהיא עצמה מצות עשה, ואמרו ז"ל (ספרא): כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ותראה עתה ההפרש שבין הטהור לקדוש: הטהור, מעשיו החומרים אינם לו אלא הכרחים, והוא עצמו אינו מתכוין בהם אלא על צד ההכרח, ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שבחומריות ונשארים טהורים, אך לכלל קדושה לא באו, כי אילו היה אפשר בלתי, כבר היה יותר טוב .

אך הקדוש הדבק תמיד לאלהיו, ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן, כמקדש, וכמזבח, וכמאמרם זכרונם לברכה (ב"ר פפ"ב): ויעל מעליו אלהים, האבות הן הן המרכבה, וכן אמרו (רש"י בראשית ז'): הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על גבי האישים, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על גבי המזבח כיון שהיו נקרבים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם בזה, עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם, וכמאמרם ז"ל במדרש - כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא, וכאילו נקרב על גבי המזבח ממש .

והוא הענין שאמרו עליו ז"ל (כתובות ק"ה): כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים. וכן אמרו (יומא ע"א): ימלא גרונו של ת"ח יין במקום נסכים, ואין הדבר הזה שיהיו הת"ח להוטים אחרי האכילה והשתיה ח"ו שימלאו גרונו כמלעיט את הגרגרן, אלא הענין הוא לפי הכונה שזכרתי, כי הת"ח הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הנה הם ממש כמקדש וכמזבח, מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש, והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונו תחת מילוי הספלים (ספלים שהיו על גבי המזבח שהיו מנסכים לתוכם יין). ועל דרך זה כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם אחרי היותם כבר דבוקים לקדושתו יתברך, הנה עילוי ויתרון הוא לדבר ההוא שזכו להיות תשמיש לצדיק, וכבר הזכירו ז"ל בענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו (חולין צ"א): אר"י מלמד שנתקבצו כולן והיתה כל אחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו .

כללו של דבר ענין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך באלהיו, עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו יתברך, עד שיותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמישיו במה שהוא משתמש

בהם, ממה שיורד הוא מדביקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים גשמיים. ואמנם זה בהיות שכלו ודעתו קבועים תמיד בגדולתו יתברך, ורוממותו וקדושתו, עד שימצא כאילו הוא מתחבר למלאכים העליונים ממש עודהו בעולם הזה, וכבר אמרתי שאין האדם יכול לעשות בזה מצדו, אלא להתעורר בדבר ולהשתדל עליו, וזה אחר שכבר ימצאו בו כל המדות הטובות שזכרנו עד הנה מתחלת הזהירות ועד יראת החטא, בזאת יבא אל הקודש ויצליח, שהרי אם הראשונות חסירות ממנו, הרי הוא כזר ובעל מום שנאמר בו וזר לא יקרב, אך אחרי הכינו את עצמו בכל הכנות אלה, אם ירבה לידבק בתוקף האהבה ועוצם היראה בהשכלת גדולתו יתברך ועוצם רוממותו, יפריד עצמו מעיני החומר מעט מעט, ובכל פעולותיו ובכל תנועותיו, יכוין לבבו אל מצפוני ההתדבקות האמיתית, עד שיערה עליו רוח ממרום וישכין הבורא יתברך את שמו עליו כמו שעושה לכל קדושו, ואז יהיה כמלאך ה' ממש וכל מעשיו אפילו השפלים והגשמיים כקרבנות ועבודות.

והנך רואה שדרך קניית זאת המדה הוא על ידי רוב הפרישה, והעיון העצום בסתרי ההשגחה העליונה ומצפוני הבריאה, וידיעת רוממותו יתברך ותהלותיו עד שיתדבק בו דבקות גדול וידע לכוין מחשבתו בהיותו הולך ומשתמש בדרכים הארציים כמו שהיה ראוי לכהן שיתכוין בעודו שוחט הזבח או מקבל דמו או זורקו עד שימשיך בזה הברכה ממנו יתברך החיים והשלום, וזולת זה אי אפשר ששיג מעלה זו וישאר על כל פנים חומרי וגשמי ככל שאר בני אדם.

והנה מה שעוזר להשגת המדה הזאת הוא ההתבודדות והפרישה הרבה כדי שבהעדר המטרדים תוכל נפשו להתגבר יותר ולהדבק בבורא, מפסידי המדה הם חסרון הידיעות האמתיות ורוב החברה עם בני האדם כי החומריות מוצא את מינו וניעור ומתחזק, ונשארה הנפש לכודה בו ולא תצא ממאסרה, אך בהפרדו מהם והשארו לבד ויכין עצמו אל השראת קדושתו, הנה בדרך שרוצה לילך בה יוליוהו, ובעזר האלהי אשר יותן לו תתגבר נפשו בו ותנצח את הגופניות, ותדבק בקדושתו יתברך ותשלם בו ומשם יעלה אל מעלה גבוהה יותר, והוא הרוח הקדש שכבר תגיע השכלתו להיות למעלה מחק האנושי, ויוכל להגיע דביקותו אל מעלה כל כך גדולה שכבר ימסר בידו מפתח של תחיית המתים כמו שנמסר לאליהו ולאלישע שהוא מה שמורה על עוצם ההתדבקות בו יתברך שבהיות הוא יתברך שמו מקור החיים, הנותן חיים לכל חי, וכמאמרם ז"ל (תענית ב'): 'ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח מפתח תחיית המתים וכו', הנה הדבק בו יתברך דביקות גמור יוכל למשוך ממנו יתברך אפילו משך החיים עצמם, שהוא מה שמתייחס לו בפרט יותר מן הכל וכמו שכתבתי, והוא מה שסיים הברייתא וקדושה מביאה לידי רוח הקודש, ורוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים.

ואתה קורא נעים ידעתי שכמוני תדע אשר לא כליתי בספרי זה את כל חוקי החסידות, ולא אמרתי כל מה שיש לומר בענין זה, כי אין לדבר סוף, ואין להתבונן תכלית. אבל אמרתי קצת מכל פרט שבפרטי הברייתא, אשר עליה יסדתי חיבורי זה, והוא מה שיכול להיות התחלה וראשית להרחיב העיון בעניינים ההם, כיון שנגלה דרכם ונפתח אורחם לעינינו ללכת בהם בדרך מישור. ועל כל כיוצא בזה נאמר (משלי א'): ישמע חכם ויוסף לקח ובנון תחבולות יקנה, והבא לטהר מסייעים אותו (שם ב'): כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, להיטיב איש איש את דרכו לפני בוראו.

וזה פשוט כי כל אדם לפי האומנות אשר בידו, והעסק אשר הוא עוסק, כך צריך לו הישרה והדרכה, כי דרך החסידות הראוי למי שתורתו אומנתו אינו דרך החסידות הראוי למי שצריך להשכיר עצמו למלאכת חבירו, ולא

זה וזה דרך החסידות הראוי למי שעוסק בסחורתו, וכן כל שאר הפרטים אשר בעסקי האדם בעולם, כל אחד ואחד לפי מה שהוא ראוי לו דרכי החסידות, לא לפי שהחסידות משתנה, כי הנה הוא שווה לכל נפש ודאי, הואיל ואיננו אלא לעשות מה שיש נחת רוח ליוצרו בו, אבל הואיל והנושאים משתנים אי אפשר שלא ישתנו האמצעים המגיעים אותם אל התכלית כל אחד לפי ענינו. **וכבר יכול להיות חסיד גמור איש אשר לא יפסוק מפיו הלימוד כמו מי שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה**, וכתוב (שם ט"ז): "כל פעל ה' למענהו". ואומר (שם): "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך", הוא יתברך שמו ברחמיו יפקח עינינו בתורתו, ויורנו דרכיו, ויוליכנו באורחותיו, ונזכה לתת כבוד לשמו, ולעשות נחת רוח לפניו.

רש"י במדבר פרשת בהעלותך פרק יא פסוק כ

את ה' אשר בקרבכם - אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו:

רשימות לב מהרב הוטנר - פורים

פורים רשימות לב שונות

ג) מאהבת הנס, עבד שמכרו רבו וכו'

ע' פ"י פורים ק"ר י"ח.

[משנת תשל"ז] - [שבת פ"ח]. מכאן מודעא רבה לאורייתא וכו' אעפ"כ

הדור קבלוה בימי אחשוורוש, ופירש"י מאהבת הנס שנעשה להם ע"כ.

"יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם" [בהעלותך י"א כ'], ופירש"י אם לא

שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו ע"כ.

והיינו המקור לעבירות ישראל, 'שנטעתי שכינתי ביניכם', מתוך גבהות הלב

של השראת השכינה!

עבירות כי האי גוונא של "ראש" [ר"ר צרויה] ועשר אל תתן לי הטריפני לחם

חקי פן אשבע וכחשתי וגו' ופן אורש וגנבתי וגו' " [משלי ל' ח'], או אפי' של

"וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית וגו'" [האזינו ל"ב ט"ו], אינן מגיעין

עוד בעומקן לסוג עבירות של "יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם" ששרשן

מתוך גבהות הלב של השראת השכינה.

[וע' פ"י פסח מא' ע"ו אות י"ד, וס' הזכרון 'זכרונות' ח"ב עמ' צ"ד, וקר"ל

פסח ג' חוה"מ תשל"ד].

עבירות ששרשן משפלות ידים הן עבירות 'גוייש'.